

УДК 338.436

СУЧАСНИЙ СТАН РОСЛИННИЦТВА ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Глінкіна Д.В., аспірант

Черкаський державний технологічний університет

У статті досліджено стан галузі рослинництва Черкаської області в сучасних умовах господарювання, проведено аналіз потенційних можливостей та визначено напрями і перспективи її розвитку для забезпечення продовольчої безпеки України.

The condition of planting branch of Cherkassy region in modern conditions of the management is investigated in the article, the analysis of the potential possibilities is conducted and the directions and prospects of its development for food safety provision of Ukraine are defined.

Вступ. Останнім часом економіка нашої держави, зокрема Черкаської області, дедалі більше повертається до проблем села. Ці надзвичайно важливі процеси потребують постійної державної підтримки та стимулювання. Черкаська область зацікавлена в модернізації та розвитку АПК, його інтегруванні в Європейський агропромисловий простір. Агропромисловий комплекс області стає осередком підвищеної економічної активності, зростає його інвестиційна привабливість.

Водночас у розвитку агропромислового комплексу Черкащини, зокрема галузі рослинництва, залишається низка дуже складних проблем, які не лише перейшли у спадок від старої адміністративної системи, а й стали результатом окремих помилок та недостатній послідовності у її реформуванні, тому дослідження сучасного стану рослинництва та визначення напрямів і перспектив його розвитку є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У даному аспекті заслуговують на увагу роботи таких вчених, як Саблука П.Т., Амбросова В.Я., Бондур Т.О., Петрова В.М., Токара А.В., Супруна О.М. та багатьох інших. Однак, вважаючи на актуальність проблеми, широке коло питань стосовно особливостей розвитку галузі рослинництва в сучасних умовах господарювання потребує подальшого розгляду та вдосконалення.

Метою статті є дослідження сучасного стану галузі рослинництва Черкаської області, аналіз її потенційних можливостей та визначення напрямів і перспектив її розвитку для забезпечення продовольчої безпеки країни.

Виклад основного матеріалу. За роки незалежності на Черкащині здійснено глибокі структурні реформи, докорінно перебудовано земельні і майнові відносини, створено організаційно-правові структури ринкового спрямування на основі приватної власності на землю та майно індивідуальної, сімейної та колективної форм організації праці.

На сьогодні основними організаційно-правовими формами підприємств в агропромисловому комплексі Черкаської області стали: господарське товариство, приватне підприємство, виробничий кооператив, селянське (фермерське) господарство, державне (комунальне) підприємство та інші (філії, дочірні) підприємства. Кількість фермерських господарств у 2008 р. зросла до 1 097. Кількісне зростання фермерів супроводжується змінами в землекористуванні, вони обробляють 95 тис. га ріллі.

За обсягом сільськогосподарського виробництва на одну особу Черкащина постійно займає 1 місце серед областей України [3]. За попередніми даними у 2008 р. проти 2007 р. в усіх категоріях господарств обсяг продукції сільського господарства (в порівнянних цінах 2005 р.) зріс на 30 %, у тому числі продукції рослинництва – на 45 %.

За обсягом виробництва зерна та цукрових буряків (фабричних) Черкаська область займає 6 місце, соняшника на зерно – 11.

У 2008 р. значно кращий, ніж у 2007 р., зібрано врожай пшениці – 1 192 тис. т (у 1,9 разу більше), ячменю – 670 тис. т (у 2,1 разу), жита – 36 тис. т (в 2,7 разу), кукурудзи – 994 тис. т (на 20 %), вівса – 15 тис. т (в 1,7 разу), проса – 6 тис. т (в 2,1 разу), гречки – 10 тис. т (на 4 %), що зумовлено збільшенням їх зібраних площ та підвищенням урожайності (табл. 1).

Скорочення на третину площі збирання цукрових буряків для промислової переробки зумовило значне зменшення їхнього загального виробництва при зростанні урожайності на 57 ц.

Виробництво соняшника зросло як за рахунок розширення площ збору на 39 %, так і підвищення урожайності – на 2,2 ц; овочів – відповідно на 12 % та 20,1 ц; а картоплі – за рахунок підвищення урожайності на 42 ц з 1 га.

Таблиця 1

Виробництво продукції рослинництва у всіх категоріях господарств

	Виробництво		Урожайність	
	тис.т	у % до 2007 р.	ц з 1 га	приріст, зниження (-) до 2007 р.
Зернові та зернобобові культури, всього ¹	2978,0	161,6	44,4	15,7
Цукрові буряки (фабричні)	854,0	76,6	326,8	57,5
Соняшник на зерно ¹	238,1	157,0	19,3	2,2
Картопля	837,5	134,9	130,6	42,0
Овочі, всього	296,4	131,8	135,0	20,1
Плоди та ягоди	26,9	100,3	45,8	0,9

¹ У вазі після доробки.

Господарствами населення за попередніми даними вирощено 98% загального урожаю картоплі, 69% овочів, 92% плодів та ягід, 13% зерна, по 5% цукрових буряків та соняшнику.

Загальний обсяг реалізованої продукції сільськогосподарськими підприємствами за 2008 р. порівняно з 2007 р. збільшився у 1,8 рази і склав 5,2 млрд грн.

Середні ціни продажу аграрної продукції сільськогосподарськими підприємствами за всіма напрямками реалізації за 2008 р. порівняно з 2007 р. зросли на 23%.

Станом на 1 січня 2009 р. на сільськогосподарських підприємствах (крім малих), а також на підприємствах, що займалися зберіганням та переробкою зернових культур, було в наявності 1516,1 тис. т (на 63% більше відповідного періоду минулого року), у тому числі пшениці – 593,7 тис. т (у 2,1 рази більше). Із загальної кількості зерна безпосередньо в сільськогосподарських підприємствах було в наявності 719,6 тис. т, у т.ч. 265,1 тис. т пшениці.

Зернозберігаючі та зернопереробні підприємства мали в наявності 796,4 тис. т зерна, у т.ч. зернозберігаючі – 470,3 тис. т. У 2008 р. середня закупівельна ціна зернових культур, яку пропонували товаровиробникам зберігаючі та переробні підприємства, становила 902,3 грн. За тону (в 2007 р. – 823,8 грн), у т.ч. на пшеницю – 922,6 грн за тону (824,4 грн).

Проведемо аналіз потенційних можливостей розвитку галузі рослинництва Черкаської області, розглянувши її позитивні і негативні тенденції та факти (табл. 2).

Таблиця 2

Аналіз потенційних можливостей розвитку галузі рослинництва Черкаської області

Потенціал розвитку рослинництва	
Позитивні тенденції та факти	Негативні тенденції та факти
1	2
– Сільськогосподарське виробництво має високий рівень культури землеробства	– Низький рівень залучення іноземних інвестицій в сільськогосподарське виробництво внаслідок високого ризику вкладення коштів
– По виробництву сільськогосподарської продукції на душу населення Черкаська область лідирує серед інших регіонів	– Слабкі контакти між науково-дослідною та господарською діяльністю сільськогосподарських підприємств
– Стабільно зростають інвестиційні вкладення у сільське господарство	– Незначна кількість сільськогосподарських підприємств, які сертифіковані за світовими стандартами
– Відроджується галузь з виробництва та переробки цукрового буряку	– Зношеність виробничих фондів та застарілі технології, висока затратність та низька ефективність більшості сільськогосподарських виробництв

Продовження табл. 2

1	2
– Наявність місцевих родовищ корисних копалин, мінеральних вод	– Висока залежність Черкаської області від енергетичних ресурсів
– За родючістю земель Черкащина посідає перші місця в державі (53,6 % земельного фонду області – чорноземи)	– Не в повній мірі використання природно-ресурсного потенціалу області
– Вигідне стратегічне положення Черкаської області для міжрегіонального співробітництва	– Високий податковий тиск на сільськогосподарські підприємства
– Високі можливості транспортного сполучення, водної артерії, залізничної мережі, автострад, наявність магістралей центральних газопроводів	– Погіршення екологічної та техногенної безпеки

Таким чином, Черкаська область має значні можливості для перетворення аграрного сектору економіки у високоефективний, експортоспроможний сегмент, здатний повністю забезпечити продовольчу безпеку країни.

Разом з тим, у його розвитку залишається низка дуже складних проблем, які потребують прискореного вирішення. Половина валової продукції сільського господарства виробляється в господарствах населення, які є консервативними до науково-технічного процесу і сучасної організації агробізнесу.

Недостатні природоохоронні та агротехнічні заходи у землекористуванні негативно впливають на раціональне використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення.

Низький рівень технічного і технологічного оновлення, критична зношеність основних виробничих фондів не забезпечують достатню рентабельність сільськогосподарських підприємств. Час вимагає створення на селі сучасної ринкової інфраструктури, стимулювання сільськогосподарської кооперації, розвитку приватних та приватно-кооперативних підприємств у сфері агросервісу, переробки і збуту продукції.

Продовжується міграційний відтік сільської молоді. Частка заробітної плати у структурі сукупних доходів селян не перевищує 25 відсотків, а рівень її залишається найнижчим в галузях економіки. Особливої уваги потребує проблема соціального розвитку села, створення цивілізованих умов для проживання у сільській місцевості, формування дієздатних сільських територій.

Стратегія розвитку галузі рослинництва Черкаської області на поточний та наступні роки визначена Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року [1] та Стратегією розвитку Черкаської області до 2015 року [2].

Згідно з цими програмними документами основним напрямком розвитку високопродуктивного агропромислового комплексу Черкаської області є збільшення виробництва продукції рослинництва за рахунок поліпшення реалізації потенціалу продуктивності культур, внаслідок чого приріст обсягів валового виробництва цієї продукції становитиме 17,2 відсотків та досягне цим рівня 1990 року.

Реалізація цього завдання ґрунтується на комплексі конкретних заходів:

- створити умови для формування особистих підсобних господарств як товарного сектора виробництва;
- до 2015 року завершити видачу державних актів на право власності на землю;
- зберегти цілісність земельних і майнових комплексів сільськогосподарських підприємств та відпрацювати механізм їх укрупнення;
- провести газифікацію кожного населеного пункту;
- створити відповідну інфраструктуру ринку, покращити агропромислове та агросервісне обслуговування сільгосппідприємств, надання їм кредитної підтримки;
- збільшення застосування добрив і засобів захисту рослин;
- впровадження прогресивних технологій вирощування сільськогосподарських культур;
- дотримання агротехнічних вимог;
- здійснення заходів щодо охорони земель та кращої організації проведення сільськогосподарських робіт;
- залучення кредитних ресурсів, інвестицій вітчизняних інвесторів.

Нарощування обсягів виробництва зерна мають супроводжуватися заходами, спрямованими на поліпшення його якості. Основні зусилля мають бути направлені на широке впровадження у виробництво нових високопродуктивних, стійких до несприятливих умов вирощування, хвороб і шкідників сортів сильних пшениць з більш високим вмістом і кращою якістю білка та клейковини, розміщення їх після кращих попередників – чорний і зайнятий пар, зернобобових і багаторічних трав.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок про те, що для поліпшення ситуації в рослинницькій галузі Черкаської області необхідно збільшувати виробництво продукції рослинництва за рахунок поліпшення реалізації потенціалу продуктивності культур, яке можливе через втілення в життя комплексу вищеперелічених заходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року, затв. Постановою КМУ від 19.09.2007 р. № 1158.
2. Стратегія розвитку Черкаської області до 2015 року, затв. Наказом Черкаської обласної державної адміністрації від 2006 р.
3. Соціально-економічне становище Черкаської області за 2008 р., затв. Головним управлінням статистики у Черкаській області від 28.01.2009 р. № 02/1-48/573.